

# Голас Радзімы

№ 29 (2119)  
20 ліпеня 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ  
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.  
Цана 4 кап.



## АХОУНЫЯ ВІТАМІНЫ

«Шчыт супраць  
радыяцыі»

Стар. 3

## УРОКІ НА БУДУЧЫНЮ

«Пролить свет  
истины»

Стар. 5

## З НАШАЙ СПАДЧЫНЫ

«Чарадзейнай  
купальскай  
ноччу...»

Стар. 6

Англічанін Сціў КЕРТАН (на здымку) з 1985 года пастаянна займае прызавыя месцы ў гонках скутэраў «Формулы «Гран-Пры» ў праграме чэмпіянату свету па воднамааторнаму спорту. Шчаслівымі аказаліся для яго і сёлетнія спаборніцтвы, якія прайшлі ў Мінску. Тут вядомы скутэрыст стаў пераможцам.

(Заканчэнне фотарэпартажу пра спаборніцтвы ў Мінску змешчана на 8-й стар.)

## ЗАМЕЖНЫЯ СПРАВЫ

НАРАДА НАМЕСНІКАЎ  
МІНІСТРАЎ

Нарада намеснікаў міністраў замежных спраў сацыялістычных краін прайшла ў Мінску. Яе ўдзельнікі на працягу трох дзён абмяркоўвалі актуальныя пытанні парадку дня маючай адбыцца 44-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Адбыўся абмен думкамі аб адносинах да асноўных праблем, якія стаяць перад міжнародным супольствам, былі разгледжаны шляхі ўмацавання супрацоўніцтва ў эканоміцы, сацыяльнай сферы, у галіне міжнароднага правапарадку.

## ДАПАМОГА АРМЕНІІ



Дзве групы жылых дамоў агульнай плошчай дзесьці тысяч квадратных метраў распрацаваны для Арменіі ў інстытуце «Белдзяржпраект». Будуць яны не вышэй чатырох паверхаў, з цэглы і зборнаманалітных канструкцый і па разліках праекціроўшчыкаў змогуць процістаяць нават грознаму націску стыхій. Побач з жылымі дамамі вырастуць школы, дзіцячыя сады, магазіны і іншыя сацыяльна-культурныя аб'екты. Для ўвасаблення задум архітэктараў у Кіравакан ужо выехалі спецыялісты будаўнічых трэстаў з Брэста, Віцебска, Барысава і іншых гарадоў. Толькі ў гэтым годзе беларускія будаўнікі мяркуюць узвесці для брацкай Арменіі па распрацоўках «Белдзяржпраекта» каля 50 тысяч квадратных метраў жылля. НА ЗДЫМКУ: галоўны канструктар праектаў Андрэй ГУЛЕУ і інжынер Марына КАГАН.

## ТАВАРЫ ДЛЯ НАРОДА

## «БЕЛАРУСЬ» З МАГІЛЁВА

З аярэджаннем на год трапіў да спажывоўца новы лёгкі маладзёжны магнітафон «Беларусь М-410С». Серыйны выпуск такіх апаратаў пачаўся на магільскім доследным заводзе «Зеніт». Першая прамысловая партыя разышлася ў магазінах горада паспяхова.

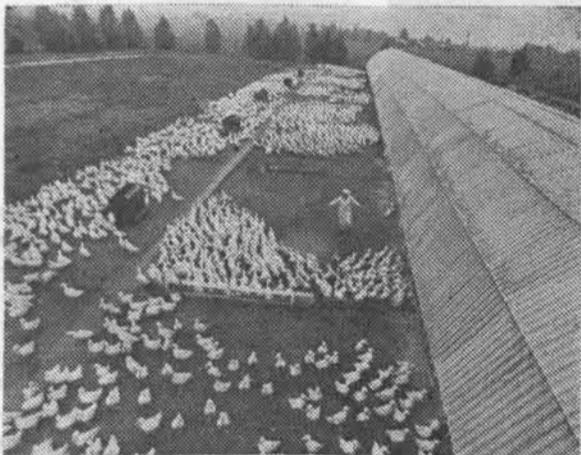
Праект гэтага касетнага стэрэафанічнага магнітафона поўнасьцю распрацавалі магільскія спецыялісты. Запускарлі яго ў вытворчасць проста з «ліста», канструктары самі абучалі зборшчыкаў. На гэтым і эканомілі час. Ужо сёлета плануецца выпусціць да 70 тысяч апаратаў.

## АДУНАЦЫЯ

## ВЫБАР ПРАФЕСІІ

Не спатрэбіцца больш ехаць на вучобу ў іншыя гарады віцебскім дзяўчатам і юнакам, якія маюць выкладаць замежную мову, географію, вучыць дзяцей музыцы і спевам. Па аднаведных спецыяльнасцях у гэтым годзе пачне прыём выпускнікоў школ мясцовы педагогічны інстытут, калектыў якога вырашыў зрабіць вышэйшую навучальную ўстанову больш шматпрофільнай, ператварыць яе ў своеасаблівы педагогічны ўніверсітэт. Гэта адкрывае перад тутэйшай моладдзю больш шырокі выбар прафесій, дае магчымасць авалодаць імі, не пакідаючы родных мясцін.

## ХАРЧОВАЯ ПРАГРАМА



Прадукцыя птушкапемзавода «Альшанскі», што ў Бярозаўскім раёне, карыстаецца добрай рэпутацыяй у спажывоўцаў. Дзякуючы поўнай механізацыі ўсіх працэсаў кожная работніца можа даглядаць больш чым 10 тысяч птушак. Сёлета завод ужо адправіў у гандаль каля 1000 тон мяса качак. НА ЗДЫМКУ: на адной з ферм пемзавода.

## ВІЗІТЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ ІТАЛЬЯНСКАЙ  
КАМПАРТЫІ

У Мінску знаходзілася дэлегацыя сакратараў абласных камітэтаў і федэрацый Італьянскай кампартыі на чале з членам ЦК ІКП, старшынёй Камісіі ЦК па сацыяльных пытаннях Уга Маца, Яна прыбыла ў Савецкі Саюз па запрашэнню ЦК КПСС.

Адбылася гутарка ў ЦК КПБ. Госці былі праінфармаваны аб выніках З'езда народных дэпутатаў СССР, рабоце рэспубліканскай партыйнай арганізацыі.

У канструктыўным абмене думкамі па шэрагу палітычных і сацыяльна-эканамічных праблем і вопыту іх вырашэння ў Беларусі, а таксама далейшаму развіццю ўсебаковых кантактаў прайшлі сустрэчы ў Прэзідыуме Вярхоўнага Савета БССР, Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Італьянскія госці пабывалі на Мінскім гадзінніковым заводзе.

## ЦЫКЛ КАНЦЭРТАЎ

## АРГАН НАБЫЎ ГОЛАС

На поўны голас загучаў арган у францыска-скім касцёле ў Пінску.

Па ініцыятыве ксяндза Казіміра Свентэка і аддзела культуры гарвыканкома ў саборы пачаты цыкл канцэртаў арганнай музыкі, два з якіх — дабрачынныя. Перад пінчанамі выступілі саліст Белдзяржфілармоніі Канстанцін Шароў і варшавянін Віктар Лыяк. Яны выканалі творы вядомых кампазітараў. Выдатная акустыка сабора, цудоўны інтэр'ер, нядаўна рэканструяваны прыраджанамі, і высокае майстэрства выканаўцаў зрабілі на слухачоў незабыўнае ўражанне. Так старадаўні арган, створаны яшчэ ў 1836 годзе, зноў набыў голас.

## ЭКСПАРТ



Павялічвае пастаўку на экспарт сваёй прадукцыі Салігорская фабрыка бялізнавага трыкатажу. У мінулым годзе яна адправіла ў Фінляндыю каля 12 тысяч вырабаў, сёлета іх колькасць будзе больш за 20 тысяч. З уводам у строй яшчэ аднаго корпуса, абсталявання для якога вырабляць фірмы Аўстрыі, Японіі, Іспаніі, ФРГ і Італіі, аб'ём выпускаемай прадпрыемствам прадукцыі ўзрасце ў паўтара раза. Расшырыцца і кола яе спажывоўцаў за мяжой. Частка вырабаў ужо адпраўлена для адбору ў ЗША. НА ЗДЫМКУ: у швейным цэху Салігорскай фабрыкі бялізнавага трыкатажу.

## АДКРЫТЫ ПΟМНІК

## ПАЭТУ ПАКЛАНІЦА

Больш чым праз паўтара стагоддзя вярнуўся ў Ліду на сустрэчу са сваім юнацтвам паэт-гуманіст Адам Міцкевіч.

У гарадскім скверы насупраць будынка былой гімназіі, дзе ён вучыўся, на вуліцы, якая носіць цяпер яго імя, адкрыты бронзавы бюст класіка польскай літаратуры. На мармуровым пастаменце золатам напісана яго факсімільна.

Помнік устаноўлены па ініцыятыве і часткова на сродкі створанага нядаўна Гродзенскага абласнога польскага культурна-асветнага таварыства Імя Адама Міцкевіча. На цырымоніі адкрыцця выступілі прадстаўнікі грамадскасці, прыхільнікі таленту паэта, а таксама аўтар бюста — беларускі скульптар Валерый Янушкевіч. Удзельнікі мастацкай самадзейнасці прачыталі творы паэта, выканалі песні на яго вершы.

Адкрыццём помніка на Гродзеншчыне пачалася падрыхтоўка да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча, якое будзе адзначацца праз 9 год. Актыўстамі польскага культурна-асветнага таварыства намечана стварыць да гэтай даты мемарыяльны комплекс. У Навагрудку, на возеры Свіцязь, у многіх іншых месцах, дзе жыў і тварыў паэт-дэмакрат, будуць устаноўлены новыя помнікі, мемарыяльныя знакі, рэстаўраваны ранейшыя, у тым ліку яго дом-сядзіба ў Навагрудку.

## АДКАЗЫ НА ПЫТАННІ

## СВЯТА НА СОЖЫ

Ці можна купацца ў Сожы і загараць на гомельскіх пляжах, не рызыкуючы атрымаць дадат-

ковую дозу радыеактыўнага апраменьвання? На гэтыя і многія іншыя пытанні жыхары абласнога цэнтра маглі атрымаць кампетэнтныя адказы спецыялістаў на праведзеным у горадзе Дні здароўя.

А пачаўся ён святам на вадзе. Гамяльчан вітаў цар мораў Нептун, майстэрства і спрыт паказалі спартсмены-каскадзёры. У Цэнтральным парку культуры і адпачынку ўрачы і пацыенты разам шукалі шляхі ўсталявання здаровага спосабу жыцця. Тут жа можна было змераць артэрыяльны ціск, атрымаць кансультацыю спецыялістаў, удакладніць у радыёлагаў экалагічную абстаноўку.

## ПЕРШАЯ СУСТРЭЧА У ПРЭС-ЦЭНТРЫ

ПАД ЗНАКАМ  
ПУБЛІЧНАСЦІ

У Мінску ў Доме палітычнай асветы адкрыўся прэс-цэнтр, галоўная задача якога — інфармаваць работнікаў сродкаў масавай інфармацыі аб ходзе перабудовы ў эканоміцы і сацыяльнай сферы рэспублікі. Тэма першай сустрэчы журналістаў з кіраўнікамі Дзяржплана, міністэрстваў і ведамстваў была «Рэспубліка і Саюз: грані ўзаемаадносін».

З удакладненнем некаторых бакоў канцэпцыі беларускага варыянта рэгіянальнага гаспадарчага разліку і нават самой тэрміналогіі пачаўся дыялог журналістаў з намеснікамі старшыні Дзяржплана рэспублікі Г. Бадзеем. Тэрытарыяльнае самафінансаванне, якое ўмоўна называецца рэгіянальным гаспадарчым разлікам, азначае для рэспублікі перадачу ў яе распараджэнне рада прадпрыемстваў, арганізацый, устаноў саюзнага падпарадкавання, самастойнае фарміраванне бюджэту ў адпаведнасці з даходамі, расшырэнне прыватнага і паўнамоцтваў у пытаннях планавання, капітальнага будаўніцтва, прыродакарыстання.

Але ці стануць ва ўмовах самастойнасці эканомікі рэспублікі багацейшымі паліцы нашых магазінаў, ці скароціцца вываз дэфіцытных тавараў?

У дырэктара навукова-даследчага інстытута Дзяржплана БССР Л. Крукава накіонт гэтага адзначыла думка. Спадзяюцца на значнае паліпшэнне сітуацыі на таварным рынку ў бліжэйшы час было б сама меней наўна. І вінавата ў гэтым не толькі разбалансаванасць эканомікі, у выніку якой слаба развіваліся традыцыйныя для рэспублікі лёгкая і харчовая прамысловасці, але і залежнасць нашых прадпрыемстваў ад сыравіннай базы. Беларусь ніколі не зможа сама вырабляць скажам, бавоўну. У нас няма запасаў вугалю, газу, мы не выплаўляем метал. Разлічвацца за гэту сыравіну даводзіцца нашымі таварамі. Замынуць нашу рэспубліку на натуральную гаспадарку — значыць ужо праз некалькі гадоў сядзець на гары тэлевізараў, але не мець, дапусцім, легкавых аўтамабіляў.

Выгаду ад продажу за межы рэспублікі мясца начальнік зводнага эканамічнага аддзела аграпрамысловага комплексу Дзяржплана БССР М. Бянецкі разлічыў з дапамогай канкрэтных лічбаў. Тону збожжа мы купляем у Казахстане па цане 150 рублёў. Атрымліваем з яе сто кілаграмаў мяса, якое прадаём ужо за 400 рублёў.

Вось чаму эканамісты лічаць, што ў бліжэйшыя гады выгадна і неабходна захаваць існуючыя міжрэспубліканскія сувязі на ранейшым узроўні, поўнасьцю пакідаючы ў сябе толькі звышпланаваныя тавары. Акрамя таго, у Беларусі ёсць агульныя інтарэсы з Саюзам, доўг перад краінай за пасляваеннае адраджэнне, за датацыі з агульнасаюзнай кішэнкі, якімі мы карысталіся аж да 1978 года.

У разуменні ўсяго гэтага — сутнасць адрознення беларускай мадэлі гаспадарчага разліку ад так званай прыбалтыйскай.

Надта зацягнутымі лічылі некаторыя ўдзельнікі прэс-канферэнцыі абмеркаванне тэорыі рэгіянальнага гаспадарчага разліку. Ці не час пераходзіць да канкрэтных крокаў па яе ажыццяўленню?

Але, як высветлілася, такія пытанні выклікаюць хутчэй недахоп публічнасці. Ужо вядомы круг прадпрыемстваў і арганізацый, у тым ліку і сацыяльнай сферы, якія пераходзяць у распараджэнне рэспублікі. Справа за канкрэтным раёнам саюзнага органаў. Першымі ў краіне беларускія эканамісты распрацоўваюць канцэпцыю ўзаемаадносін ва ўмовах самафінансавання паміж рэспублікай, абласцямі, раёнамі. І ўжо дакладна акрэслілі першыя бар'еры.

Як ні парадкальна, тармозяць справу часцей за ўсё мясцовыя органы ўлады. Спасылаючыся на грамадскую думку, яны байкатуюць будаўніцтва прадпрыемстваў, у тым ліку лёгкай, харчовай і перапрацоўчай прамысловасці.

Падножжы рэспубліканскаму самафінансаванню могуць падставіць і новыя аптэчныя цэны на сыравіну і энерганосьбіты. Яны, як мяркуюцца, павялічаць у два разы і больш, а цэны на тавары — нязначна. І асабліва можа «дапамагчы» ў разбалансаванні эканомікі ў гэты перыяд лёгкая прамысловасць. Выпускае яе прадукцыю на імпартным абсталяванні — дарага, а каштуе яна танна.

У новых эканамічных умовах цэны будуць рэгуляваць рынак. Але для гэтага рэспубліка павінна мець права іх самастойнага ўтварэння. Сёння мы зацвярджаем цэны на 25 тысяч назваў, у бліжэйшы час зможам дадаваць яшчэ 50 тысяч. Але першы вопыт гандлю на свабодным рынку паказаў, што гэтага не дастаткова. Акрамя таго, абвастрылася праблема змяненняў рознічных цэн. Выкарыстоўваючы дэфіцыт, прадпрыемствы-манопалісты бессаромна залазяць у кішэнні спажывоўца, не прапануючы яму сапраўды новых і якасных тавараў.

Ці ТРЭБА ў нашай краіне сучасніцам весці барацьбу за свае правы? Яшчэ нядаўна сама пастаюўка такога пытання магла б выклікаць неўразуменне, таму што «жаночае пытанне» лічылася ў прынцыпе вырашаным яшчэ дэкрэтам Кастрычніка 1917 года аб роўных грамадзянскіх правах мужчын і жан-

ца, аднак, пытаннем: што гэта — дасягненне? А, можа быць, не дахоп? Вядома, нямаюць жанчын у асяроддзі інтэлектуальнай эліты, але куды больш іх у спяцоўках дарожных рабочых, якія раскідваюць лапатамі гарачы асфальт...  
У грамадскай думцы набірае сілу перакананне, што неабходна больш істотна падтрымлі-

Быт і клопат, з ім звязаныя, паглынаюць час, нервы, прыгажосць жанчын, гірамі вісяць на нагах, перашкаджаючы руху ў прафесійнай галіне.  
Даследаванні апошняга часу, праведзеныя сацыёлагамі, сведчаць: пры аднолькавым узроўні адукаванасці сярэдня зарплата жанчын на адну трэць меншы, чым у мужчын. Яшчэ адна характэрная лічба: 90 працэнтаў жанчын у катэгорыі нізкааплачэных работнікаў.  
Надзвычай мала прадстаўніц цудоўнай палавіны роду чалавечага змаглі дайсці да камандных вышын кіравання. Менш аднаго працэнта ад колькасці занятых у грамадскай вытворчасці кіруюць прадпрыемствамі, устаноўамі, арганізацыямі. Неяк фатальна «асядаюць» жанчыны і на дне навуковай піраміды. На вяршыні яе, сярод прафесараў і акадэмікаў, жанчын — адзін працэнт, тады як у агульнай колькасці людзей, «што рухаюць навуку», яны складаюць палавіну.

чыкі таго перыяду лічаць рубажым ва ўстанаўленні сталінскага рэжыму. Своеасаблівы рэнесанс перажылі жансаветы з новым уздымам грамадскай актыўнасці ў перыяд хрушчоўскай «адлігі».

І вось новая, рашаючая спроба кардынальнай перабудовы нашага быцця на падставах дэмакратыі, сацыяльнай справядлівасці, сацыялістычнай законнасці. І заканамерна, што зноў гучыць заклік адродзіць жансаветы. КПСС, як падкрэслівалася на XXVII з'ездзе партыі, разглядае іх як сілу, здольную «казваць сур'ёзнае ўздзеянне на вырашэнне шырокага кола сацыяльных пытанняў жыцця» савецкага грамадства.

Аднак вырашыць «жаночае пытанне» ва ўсіх аспектах нельга, заручыўшыся толькі добрай воляй. Калі, скажам, павысіць усім жанчынам зарплату ці выдзеліць для іх квоты ў кіраўніцтве, гэта мала што зменіць. Выразнае гэтай праблемы — перманентны працэс, накіраваны на паляпшэнне становішча жанчын, забеспячэнне іх рэальнай сацыяльнай роўнасці з мужчынамі. Таму што ў сапраўдным дэмакратычным грамадстве, аб якім мы марым, не павінна быць не толькі сацыяльна абдзеленага класа, народа ці якой-небудзь нацыянальнасці, але і полу.

«У жаночай палавіне чалавечага роду... заклучаны вялікія сілы, якія варочаюць светам. Толькі не зразуметы, не прызнаны, не ўзрошчаны яны ні імі самімі, ні мужчынамі...» Гэта радкі з рамана Івана Ганчарова «Абрыў».

Зразумець, прызнаць, вырашыць іх, нарэшце, — настойліва неабходна для савецкага грамадства, ды і чалавецтва ў цэлым.

Вольга СЦЯПАНОВА,  
сацыёлаг.

СУСТРЭЧА

З СУАЙЧЫННІКАМІ

ШЧЫРАЯ  
ГУТАРКА  
Ў АРГЕНЦІНЕ

Дэлегацыя СССР на чале з намеснікам Старшыні Вярхоўнага Савета СССР, Старшыней Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Г. Таразевічам, якая знаходзілася тут, 9 ліпеня прыняла ўдзел у святкаванні з выпадку 173-й гадавіны абвяшчэння незалежнасці Аргенцінскай Рэспублікі.

Кіраўнік савецкай дэлегацыі сустраўся з грамадзянамі беларускай нацыянальнасці, якія па розных прычынах пакінулі Радзіму і цяпер пражываюць у Аргенціне. Паміж суайчыннікамі адбылася шчырая размова аб самых розных праблемах, што хваляюць беларускіх эмігрантаў.

Старшыня праўлення «Федэрацыі клубаў савецкіх грамадзян у Аргенціне» У. Бальшак раскажаў высокаму госцю гісторыю беларускай эміграцыі. Члены гэтай федэрацыі, у адрозненне ад варожа настроеных да СССР адкрыта нацыяналістычных «цэнтраў», вядуць вялікую работу па растлумачэнню ўнутранай і знешняй палітыкі СССР сярод аргенцінцаў, захоўваюць сувязь з суайчыннікамі ў БССР. Сярод «аргенцінскіх беларусаў» ёсць і такія, хто ў час Вялікай Айчыннай вайны аказваў пасільную дапамогу Радзіме, якая адбывала гітлераўскае нашэсце.

Прысутных цікавілі самыя розныя пытанні. Які ўплыў, напрыклад, робіць перабудова на адносны савецкіх людзей і афіцыйных улад да «былых» грамадзян, што аказаліся на чужыне. Што чакае ў СССР тых, хто жадае вярнуцца. Як сёння абстаіць справы з рэлігіяй, ці будуюцца новыя касцёлы і цэрквы. Ёсць і шматлікія праблемы. Большасць членаў федэрацыі, якая налічвае каля 10 тысяч чалавек, простыя працаўнікі. Ва ўмовах эканамічнага крызісу, які перажывае Аргенціна, ім не пад сіду будаўніцтва і абсталяванне ўласнай школы, у якой выкладанне, акрамя іспанскай мовы, вядома б і на роднай. Дзеці многіх эмігрантаў ужо не гавораць па-беларуску, без чаго страчваецца сувязь з Радзімай.

Г. Таразевіч раскажаў прысутным аб працэсе сапраўднага рэвалюцыйнага пераменаў у СССР, дэмакратызацыі ўсіх бакоў жыцця савецкага грамадства, даў поўную і канкрэтную карціну пазітыўных змен, якія адбываюцца ў Беларусі.

У гутарцы з членамі праўлення Старшыней Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР была выказана думка аб тым, што заручыцца суайчыннікамі прадстаўляюць у сваёй асобе вялікі інтэлектуальны патэнцыял, сувязь з імі будзе падтрымлівацца і ўмацоўвацца. Савецкія людзі цёпла і сардэчна настроены ў адносінах да тых, хто не забывае сваёй Радзімы, жадае ёй паспехаў і працвітання.

ЗНОЎ «ЖАНОЧАЕ ПЫТАННЕ»

НЯЎЗРОШЧАННЯ  
СІЛЫ

Лічылася... Волыт дзесяцігоддзяў спатрэбіўся грамадству, каб зразумець нарэшце, што дэкрэты, паставы толькі ствараюць неабходныя ўмовы для вырашэння тых ці іншых пытанняў, але не вырашаюць іх. Менавіта таму цяпер даволі востра паўстала пытанне аб забеспячэнні апрача юрыдычнай роўнасці фактычна роўнага сацыяльнага становішча жанчын.  
Безумоўна, многае ў гэтым напрамку рабілася і робіцца. Так, у савецкай жанчыны ёсць аснова для матэрыяльнай незалежнасці. Удалося дасягнуць і стабільнага парытэту з мужчынамі па ўзроўню адукаванасці. Жанчыны шырока ўцягнуты ў сферу грамадскай вытворчасці, складаюць звыш палавіны ўсіх занятых у ёй. Узровень занятасці жанчын у СССР — адзін з самых высокіх у свеце: каля 90 працэнтаў тых, хто знаходзіцца ў працаздольным узросце, працуюць ці вучацца. (Хачу задац-

ваць з боку дзяржавы жанчын, для якіх на нейкі перыяд іх жыцця «быць мамай» становіцца свайго роду прафесіяй.

Што тычыцца здароўя жанчын, то яно з'яўляецца аб'ектам пастаяннай і пільнай увагі не толькі медыцыны, але і працоўнага заканадаўства. Што ж прымушае цяпер зноў звярнуцца да так званнага «жаночага пытання»? Адна з найбольш істотных акалічнасцей заклучаецца ў тым, што жанчына стала як бы слугой двух панюў — сям'і і вытворчасці. Цікава, што нават па затратах часу розніцы, па сутнасці справы, няма: па 40 годзін у сярэднім на кожнага «гаспадыню» штотыднёва. Ці можа жанчына пры такой двойной нагрузцы сцвярджаць, што ў яе існуюць роўныя магчымасці з мужчынам, калі той пазбегнуў, як правіла, такога раздвалення ў многім у выніку узнікшых традыцый у падзяленні хатняй працы.

Пэўны дэфіцыт «жаночага элемента» адчуваецца сёння ў палітыцы, партыйнай і дзяржаўнай сферах. І атрымліваецца, што, пакуль мы знаходзіліся ў эйфарыі з нагоды дасягнутых у галіне жаночага раўнапраўя поспехаў, наступіць цэлы шэраг супярэчнасцей.

Перабудова, аналіз мінулага ясна паказалі, што затушоўванае рэальна існуючыя праблемы працы і быту жанчын вядзе да пагаршэння становішча спраў у грамадстве ў цэлым. Жанчыны рух, які набірае цяпер у нашай краіне сілу, закліканы садзейнічаць радыкальным сацыяльным змяненням.

Дарэчы ўспомніць, што ў першы паслярэвалюцыйнае дзесяцігоддзе актыўна ствараліся жанчыны аддзелы пры партыйных камітэтах. Сімптаматычна, што яны былі распушчаны ў 1929 годзе, які многія савецкія даслед-

РАСПРАЦОЎКІ ВУЧОНЫХ РЭСПУБЛІКІ

ШЧЫТ СУПРАЦЬ РАДЫЯЦЫ

Вучоныя БелНДІ анкалогіі і медыцынскай радыялогіі распрацавалі эфектыўны метады аховы чалавеча ад іанізуючага выпраменьвання. Як гэта ўдалося зрабіць?

Вылечыць рак немагчыма, не забіўшы «гназдо» хворых клетак. Нож хірурга часта не спраўляецца. Тады ўрачы вымушаны да пухліны падводзіць радыяцыйны прамень. Але ён, на жаль, разбурае не толькі хворыя тканкі, але ўздзейнічае і на здаровыя, якія трапляюць пад «бамбардзіроўку» электронаў.

Значыць, важнейшая задача анкалагаў нейтралізаваць адмоўнае ўздзеянне радыяцыі на арганізм, не зніжаючы яе праціпухлінных уласцівасцей. Але надзейны радыёахоўны прэпарат у нас не было. Тым жа, што прымяняліся, у тым ліку разрэкламаваны імпартна, у пэўнай ступені засцерагаюць і пухліну.

У пошуках выйсця ўрачы спрабавалі маневраваць: павялічваць, мяняць, камбінаваць дозы радыяцыі, каб і «кубло» перароджаных клетак знішчыць і арганізм «не дабіць». Але мэты так і не дасягалі. Як толькі радыяцыйны пучок электронаў трапляў у арганізм чалавеча, ён выклікаў ланцуг шкодных рэакцый. Утвараўся так званы акісляльны кісларод. З адной малекулы ўзнікала дзве, тры, тысячы, мільён радыкальных акісляльных рэчываў. Лавіна. У выніку парушаўся абмен рэчываў і чалавек гінуў. У гэтым і ёсць сутнасць радыяцыйнага паражэння.

І тады вучоныя задаліся пытаннем: ці ж можна пазбегнуць парушэнняў, адначасова не скідаючы з рахунку метады прамянявай тэрапіі, які сябе ўсё ж апраўдаў. Пачаліся шматгадовыя пошукі дастаткова надзейнага шчыта супраць радыяцыі.

Адразу ж адкінулі сінтэтычныя радыёахоўныя прэпараты: калі ўжо абараняць арганізм, дык нечым сваім, натуральным, а не чужародным. Нарэшце, спыніліся на аксідантах: вітамінах С, Е і А, якія тушаць акісляльныя рэакцыі, перашкаджаючы ўтварэнню вышэй памянёнага радыкальнага кіслароду.

На базе гэтых вітамінаў стварылі лекавы комплекс пры канкрэтнай дазіроўцы, рэжыме ўвядзення. Ён і аказвае эфектыўнае ахоўнае дзеянне ад іанізуючай радыяцыі. Здавалася б, усё вельмі проста. Але за гэтай яснасцю дзве тысячы даследаў на жывёлах, лячэнне прыкладна 500 хворых.

Прычым, тут узяліся за выратаванне цяжкіх хворых з ракам страўніка. Раней іх лячыў толькі скальпель хірурга. Наколькі эфектыўна, мяркуючы па наступных статыстычных даных.

Пасля аперацыі ў першай стадыі хваробы 76 працэнтаў людзей жылі тры гады і больш. Пры другой стадыі — 62 і трэцяй 37 працэнтаў. Эфект мізэрны. Ёсць публікацыі, што хворыя і без аперацыі могуць пражыць пяць і больш гадоў. Было зразумелым, што спыняцца на адным хірургічным метады не нельга. Таму ўрачы і вырашылі выкарыстаць у гэтых выпадках свой абарончы комплекс і з дазволу Міністэрства аховы здароўя СССР і Фармакамітэта Міністэрства аховы здароўя СССР павялічыць дозу радыяцыі ў два разы ў параўнанні з ранейшым, каб адразу разбурыць пухліну, не накіроўваць хворы пад «ствалы» бэтатрона на шмат разоў. У той жа час арганізм хворага надзейна быў ахованы ад радыяцыі полівітамінным комплексам. Эфектыўнасць метады даказваюць наступныя лічбы. Калі пры традыцыйных спосабах лячэння хворыя на рак страўніка ў трэцяй стадыі на працягу пяці гадоў амаль поўнасцю паміралі, то цяпер іх вылічваецца павялісілася. Калі ж і ў працэсе хірургічнага ўмяшання ў пухліну прымянілі аксідантны комплекс, станоўчыя вынікі таксама ўзраслі ў два-тры разы.

Таму — кароткае рэзюме аб перавагах аксідантаў. Па-першае, яны не аказваюць на арганізм таксічнага ўздзеяння і, па-другое, нармалізуюць парушаны абмен рэчываў у анкалагічных хворых.

Калі прымяняць у час лячэння хваробы комплекс вітамінаў і раствору глюкозы, колькасць пасляоперацыйных ускладненняў зніжаецца ў 16 разоў. Напрыклад, за тры апошнія гады ў групах хворых, дзе прымянялі хірургію, назіралася 20 працэнтаў ускладненняў, а дзе ашчадную тэрапію — 1,3 працэнта. Да таго ж прэпарат танны і шырокадаступны, яго не трэба набываць за валюту. Магчыма, нават, прадаваць за мяжу. Летас адна фармацэўтычная італьянская фірма, якая выпускае супрацьпухлінныя прэпараты, ужо прапанавала заключыць пагадненне. Сумесна з асноўным аўтарам гэтай распрацоўкі, прафесарам Мінскага медінстытута Т. Марозкінай такое пагадненне састаўлена і перададзена ў Міністэрства аховы здароўя БССР.

Навінка знайшла прымяненне ў краіне і рэспубліцы. Фармакалагічным камітэтам аксідантны комплекс дазволена для выпрабаванняў у буйных анкалагічных цэнтрах. Каб вылучыць такую цяжкую і прагрэсіруючую хваробу, як рак, нельга ігнараваць ніводны эфектыўны сродак.

Аляксандр ШАГУН.

НОВЫ  
АВІА-  
МАРШРУТ

Па маршруту Мінск-Сафія 4-га студзеня 1990 года ўпершыню адправіцца ТУ-154 і будзе рабіць гэта рэгулярна. Кожны чацвер. Закончацца дарожныя пакеты беларускіх і беларускіх турыстаў, якія дабраюцца цяпер адзін да аднаго амаль на перакладных. Паспрабуй, забраніруй месца ў лінгградскім поезде, сядзь на яго ў Баранавічах і зрабі перасадку ў Кіеве і Львове. «Адпачынак» больш арыгінальна складаюць і прыдумайце.

З новага года нас злучыць цудоўны шлях, — скажаў генеральны дырэктар знешнегандлёвага таварыства «БалкантурYST» Аляксандр Спасаў. — Паўніца ён дзякуючы таму, што Беларусь пераходзіць на рэгіянальны гаспадарчы разлік, а значыць, мясцовае аддзяленне «ІнтурYST» атрымлівае некаторую самастойнасць і магчымасць дагаворвацца з зарубежнымі партнёрамі. У даным выпадку — з намі. Ні Беларусь, ні Украіна ўпраўленне грамадзянскай авіяцыі, ні авіякампанія «Балкан» не могуць гарантаваць рэнтабельнасць новай трасы без нашай дапамогі.

Нядаўна прадстаўнік Беларускай авіякампаніі Іван Быльчынаў і начальнік Беларускага ўпраўлення грамадзянскай авіяцыі Рыгор Федараў заключылі папярэдні дагавор. Згодна з яго літарай, самалёты Аэрафлота і «Балкана» паляцяць не толькі ў Сафію, але і Варну. Трасы даўно апрабаваны. Толькі ў мінулым годзе з Мінска ў Варну і наадварот чартэрнымі рэйсамі вылецела дзесяць ТУ-154.



Такія сустрэчы, як гэта — у Сёмкаўскай школе-інтэрнаце, што пад Мінскам, не абыдзяцца без слёз. Іх не саромеюцца дарослыя людзі. Сорок шэсць год назад Ніну Казлову, Алену Александровіч, Весналіну Кляшторне і яшчэ больш за дзвесце семдзесят хлопчыкаў і дзяўчынак, абясцеленых ад голаду і бесчалавечных доследаў, якія праводзілі над імі фашысты ў Сёмкаўскім зборным лагера, выратавалі партызаны брыгады «Штурмавая». Ноччу яны здзейснілі дзёрзкую вылазку і на падводах вывезлі маленькіх вязняў у вёскі Лагойскага раёна.

Пра ўсё гэта ўспаміналі разам са сваімі выратавальнікамі — камісарам брыгады «Штурмавая» Ільёй Фёдаравым і ўдзельнікам аперацыі Пятром Лісам — тэа, хто прыехаў на гэтую сустрэчу. Традыцыйны збор выхаванцаў розных пакаленняў становіцца сапраўдным святам школы-інтэрната.

НА ЗДЫМКАХ: былы камісар брыгады «Штурмавая» Ілья ФЁДАРАУ; у час сустрэчы ў Сёмкаўскай школе-інтэрнаце.

Фота Ю. ПАУЛАВА.

[Заканчэнне.

Пачатак у №№ 26—28.]

З уступленнем у сілу мірнага дагавора рускія войскі падлягалі вываду з тэрыторыі Польскай рэспублікі за межы 1772 года. Усё гэта называлася «дэзанексіяй» былой тэрыторыі Рэчы Паспалітай. Сцвярджалася, што вырашэнне далейшага лёсу зямель, захопленых у Польшчы Расіяй, «цалкам залежыць ад узаемнай дамоўленасці паміж Польшчай і насельніцтвам указаных тэрыторый».

Пасля таго, як тэрыторыя будзе «дэзанексіравана», Польшча, «верная прынцыпам цярпнасці і свабоды», вызначыць дзяржаўныя формы «ўзаемаадносін з народамі ў рамках дзяржавы» на «падставе свабодна выказанай імі волі». Што тычыцца Савецкага ўрада, то ён возьме на сябе абавязальнасць не рабіць нічога, што б супярэчыла прынцыпам свабоднага самавызначэння народаў і неўмяшання ва ўнутраныя справы іншых дзяржаў. Акрамя таго, ён павінен неадкладна адмовіцца «ад усялякай прапаганды сваіх сацыяльных і палітычных дактрын за межамі тэрыторыі, якая яму належыць». Як вядома, ідэі не ведаючы дзяржаўных межаў, Польская буржуазная прапаганда схільна была тлумачыць развалючыя выступленні працоўных не супярэчнасцямі капіталістычнага грамадскага ладу, а інтрыгамі камуністаў.

Польскія дзяржаўныя мужы вызначалі, які народ заслугоўвае дзяржаўнай самастойнасці, а які не. На тайным пасяджэнні 8 сакавіка 1920 года, прысвечаным абмеркаванню асноў мірных перагавораў з РСФСР, польскі ўрад лічыў «неабходным падтрымліваць «украінскі пастанат» — патрабаванне стварэння «самастойнай Украінскай дзяржавы». Гутарка ішла аб марыянетачным пятлюраўскім урадзе, з якім затым 21 красавіка 1920 года Польшча заключыла тайны дагавор, па якому частка Украіны аддавалася Польшчы. Украіна разглядалася ў якасці саюзнай дзяржавы. Вярхоўнай уладай прызнавалася Дырэкторыя УНР на чале з С. Пятлюрам. Што тычыцца Літвы, то яна падлягала падзелу з абавязковай перадачай Польшчы горада Вільні. Удзельнікам падзелу прадугледжвалася і Расія. Цікавае абгрунтаванне: «...Літва імкнецца да дзяржаўнай самастойнасці і дрэнна ставіцца да Польшчы, што робіць нерэальным пагадненне на прынцыпах даўняга гістарычнага ладу Рэчы Паспалітай».

Не менш катэгарычнае рашэнне ўпамынутага сакрэтнага пасяджэння польскага ўрада і ў адносінах да Беларусі. Адпаведны пункт пракола быў такі: «Варта адмовіцца ад планаў стварэння Беларускай дзяржавы, саюзнай з Польшчай». Гродзеншчына і Віленшчына павінны быць безага-

## ГІСТОРЫЯ БЕЗ ІДЭАЛІЗАЦЫІ

# ЯШЧЭ АДНА АЛЬТЭРНАТЫВА

ворачна ўключаны ў склад Польшчы. Толькі на тэрыторыі Мінскай вобласці і на ўсход ад яе меркавалася зрабіць беларускімі арганізацыям уступкі ў галіне самакіравання і культуры.

Як усё гэта пераклікалася з установамі «Стражы крэсавой»! Такім чынам, факты сведчылі аб тым, што размовы аб федэралізме на справе служылі прыкрыццём палітыкі экспансіі, палітыкі дэзінфармацыі грамадскай думкі як у самой Польшчы, так і за яе межамі. «Федэралізм» патрэбны быў для схілення на свой бок беларускіх антысавецкіх арганізацый, для таго, каб не «раздражняць» краіны Антанты, якая працягвала рабіць стаўку ў барацьбе з Савецкай уладай на белагвардзейскую контррэвалюцыю.

На мірных перагаворах польскі бок збіраўся прад'явіць Савецкай Расіі непрымальныя, зневажальныя патрабаванні, якія сведчылі аб страце здольнасці рэальна ўлічваць існуючую ваенную і палітычную сітуацыю. Прадугледжвалася кантрыбуцыя і нават пасылка польскіх упаўнаважаных у савецкія наркаматы. Адным словам, савецкаму боку на мірных перагаворах адводзілася роля пераможанай у вайне дзяржавы.

Польскія ўмовы мірнага дагавора прадугледжвалі па сутнасці аднаўленне Рэчы Паспалітай у межах 1772 года, хаця з таго часу прайшло паўтара стагоддзя і за гэты час адбыліся глыбокія незваротныя перамены ў сусветным развіцці, ва ўзаемаадносінах народаў. У такой дзяржаве палякі не складалі б і 40 працэнтаў насельніцтва. Кіруючыя колы Польшчы выступалі не за аднаўленне польскай нацыянальнай дзяржавы, а за стварэнне многанациональнай дзяржавы, якая існавала ў мінулым. Адсюль у аснову ставіцца ваенная сіла і адпаведны дыпламатычны камуфляж. Польскі ўрад, выказваючы інтарэсы пануючых класаў, ішоў насустрач іх экспансіўніцкім жаданням. Па магчымасці ён імкнуўся «гнуць сваю лінію», насуперак прызначэнням белагвардзейскіх лідэраў Расіі і палітычным камбінацыям кіраўнікоў Антанты, сярод якіх кожны раз выяўляліся разыходжанні адносна ролі Польшчы ва ўсходнеўрапейскіх справах і яе ўсходніх граніц.

Загадзя непрымальныя ўмовы мірнага ўрэгулявання канфлікту можна было расцаніць і як намер польскага ўрада ва ўмовах антываеннага руху, які нарастаў, размовамі аб міры прыкрыць падрыхтоўку да новай фазы вайны супраць савец-

кіх рэспублік. У канцы лютага 1920 года У. І. Ленін у тэлеграме Рэўваенсавету РСФСР указваў: «Трэба даць лозунг рыхтавацца да вайны з Польшчай». Прадбачанні аказаліся правільнымі. 26 красавіка 1920 года польскія войскі пачалі наступленне на Украіне і 6—7 мая захапілі Кіеў. Цяжка было прадбачыць далейшы ход вайны.

Паражэнне польскага войска ў Беларусі летам 1920 года, якое ашаламіла і польскія кіруючыя колы, і краіны Антанты, прымусіла іх думаць ужо аб «выратаванні Польшчы» ад «большавіцкага нашэсця». Антанта патрабуе ад Савецкай Расіі пачаць мірныя перагаворы: Чырвоная Армія не павіна пераступаць парог польскай тэрыторыі. Пры такой катэгарычнай пастаноўцы пытанне патрабавалася абавязкова сказаць, на якім рубяжы павінна спыніць свой пераможны марш на захад Чырвоная Армія. Адказ на пытанне давала нота міністра замежных спраў Англіі лорда Керзана. У крайне драматычнай для польскага боку сітуацыі нічога не заставалася рабіць, як прытрымлівацца дэмакратычнага прынцыпу этнічных межаў. Савецкі бок не прычыў супраць такога рэалістычнага падыходу. «Лінія Керзана» сапраўды ўлічвала асаблівасці гістарычна існуючага рассялення беларусаў і палякаў.

Але варта было польскай арміі атрымаць перамогу пад Варшавой, прымусіўшы Чырвоную Армію адступіць, як «лінія Керзана» была ўжо забыта польскімі дэлегатамі на мірных перагаворах. У выніку заключаны ў Рызе 18 сакавіка 1921 года мірны дагавор у сваіх тэрытарыяльных артыкулах адлюстравалі становішча, якое ўзнікла на савецка-польскім фронце на 18 кастрычніка 1920 года, калі ўступіў у сілу дагавор аб прэлімінарных умовах міру. Мясца прайшла на ўсход ад «лініі Керзана», пакінуўшы за Польшчай амаль палавіну Беларусі і значную частку ўкраінскіх зямель.

Напярэдадні падпісання мірнага дагавора з Польшчай (былі сілы, якія спрабавалі сарваць мірнае ўрэгуляванне) у адным са сваіх выступленняў У. І. Ленін адзначыў: «Мір гэты мы будзем адстойваць нават цаной не заўсёды лёгкіх ахвяр...»

Супярэчлівасць сітуацыі адлюстравалі артыкулы мірнага дагавора. Польшча ў адпаведнасці з «прынцыпам самавызначэння народаў» прызнавала незалежнасць Украіны і Беларусі і ў той жа час дагавор фіксаваў права Польшчы на

беларускія і ўкраінскія землі «на захад ад граніцы». У сваю чаргу Расія і Украіна адмаўляліся ад усялякіх правоў на гэтую тэрыторыю. Такім чынам, у мірных дагаворах застаўся неразвязаным вузел — тэрытарыяльнае пытанне. Жывое цела Беларусі было разрэзана дзяржаўнай граніцай, і кожнай з частак трэба было развівацца ў розных сацыяльна-эканамічных умовах. Вузел рассяклі падзеі 1939 года, звязаныя з пачаткам другой сусветнай вайны і акупацыяй Польшчы фашыскай Германіяй. Заходняя і ўсходняя часткі Беларусі былі ўз'яднаны. Якія б ацэнкі ні давалі гісторыкі складанаму, забытанаму перапліненню міжнародных адносін таго часу, паводзінам Германіі, заходніх дзяржаў, палітыцы Савецкага Саюза, акт тэрытарыяльнай кансалідацыі беларускага народа ў 1939 годзе ў рамках адзінай нацыянальнай дзяржавы быў сапраўдным праяўленнем гістарычнай справядлівасці.

Другая сусветная вайна карэктным чынам змяніла сітуацыю ў Еўропе. Праблема міжнародна-прававога замацавання савецка-польскай граніцы зноў паўстала на парадку дня ў 1944 годзе, калі Савецкая Армія, выганяючы нямецка-фашысцкіх захопнікаў, рыхтавалася ступіць на тэрыторыю Польшчы. Пытанне аб савецка-польскай граніцы ў лютым 1945 года разглядалася на Крымскай канферэнцыі кіраўнікоў урадаў трох вялікіх дзяржаў — СССР, ЗША, Вялікабрытаніі, якія прызначылі справядлівым устанавленне мяжы па «лініі Керзана».

Дагавор паміж СССР і Польскай Рэспублікай, падпісаны 16 жніўня 1945 года, паклаў рашэнне Крымскай канферэнцыі ў аснову тэрытарыяльнага рэгулявання. Прыкладзе поўнаасцю артыкул 1-шы дагавора: «Устанавіць згодна з рашэннем Крымскай канферэнцыі дзяржаўную мяжу паміж Саюзам ССР і Польскай Рэспублікай уздоўж «лініі Керзана» з адступленнем ад яе на карысць Польшчы ў некаторых раёнах ад 5 да 8 кіламетраў, згодна з прыкладамай картай у маштабе 1:500000, уступіўшы Польшчы дадаткова:

а) тэрыторыю, размешчаную на ўсход ад «лініі Керзана» да ракі Заходні Буг і ракі Салакія, на поўдзень ад горада Крылоў з адхіленнем на карысць Польшчы максімальна на 30 кіламетраў;

б) частку тэрыторыі Беларускай пушчы на ўчастку Няміраў—Ялаўка, размешчанай на ўсход ад «лініі Керзана», уключаючы Няміраў, Гайнаўку, Белавеж і Ялаўку з адхіленнем на

карысць Польшчы максімальна на 17 кіламетраў».

Беластоцшына з гарадамі Аўгустоў, Ломжа, Цехновец, Сяколка, Граева, Крынкі і іншымі паселішчамі, якая пасля вярасня 1939 года ўваходзіла ў склад БССР, была перададзена Польскай Рэспубліцы. Уступка гэтай тэрыторыі была ўжо прадвызначана ў Пагадненні БССР і Польскай Рэспублікі, падпісаным у Любліне 9 верасня 1944 года.

Вядома, пры вырашэнні тэрытарыяльных пытанняў ўлічваліся, акрамя этнічных, і іншыя важныя акалічнасці. Толькі вывучэнне ўсіх матэрыялаў, прадстаўленых дагаворнымі бакамі для абгрунтавання сваіх пазіцый, можна высветліць матывы тых ці іншых канкрэтных рашэнняў па тэрытарыяльнаму размежаванню.

Своеасаблівым праяўленнем нацыянальнага самавызначэння было прадстаўленне грамадзянам беларускай, украінскай, рускай і русінскай нацыянальнасцей, якія пражывалі ў Беларускай, Аўгустоўскай, Сякольскай, Шчучынскай, Ломжынскай, Высока-Мазавецкай, Бельскай, Бяла-Падляскай павятах, а таксама ў іншых раёнах Польшчы, права перасяліцца ў Беларусь. Аналагічнае права было дадзена палякам і яўрэям, якія жылі да 17 верасня 1939 года ў заходніх абласцях Беларусі. Яны маглі перасяліцца ў БССР у Польскую Рэспубліку. У пачатку прадугледжвалася, што эвакуацыя будзе закончана да 1 лютага 1945 года. Але затым пасля падпісання савецка-польскага дагавора аб дзяржаўнай граніцы тэрмін перасялення быў прадоўжаны да 15 чэрвеня 1946 года. Гэты парадак быў замацаваны ў двух міжнародна-прававых актах: ва ўпамынутым Пагадненні паміж урадам БССР і Польскай Камітэтам нацыянальнага вызвалення аб эвакуацыі беларускага насельніцтва з тэрыторыі Польшчы і польскіх грамадзян з тэрыторыі БССР ад 9 верасня 1944 года і ў Дадатковым пракаоле паміж урадам БССР і Польскай Камітэтам нацыянальнага вызвалення на гэтую ж пытанню ад 25 лістапада 1945 года.

Факты з гісторыі савецка-польскіх адносін расшыраюць нашы ўяўленні аб умовах самавызначэння беларускага народа, утварэння яго дзяржаўнасці, станаўлення яго міжнароднай правасуб'ектнасці. Асабліва складаным, як бачым, быў працэс кансалідацыі дзяржаўнай тэрыторыі. Сістэмнае бачэнне проціборства палітычных сіл у 1919—1920 гадах, іх праграм і дзеянняў дазваляе больш аб'ёмна ўявіць гістарычнае становішча, убачыць крыніцу аўтарытэту вылучанага Савецкай дзяржавы новага падыходу да арганізацыі міжнародна-нацыянальнага супрацоўніцтва.

Вадзім КРУТАЛЕВІЧ

**Ч**ЕТЫРНАДЦАТОГО июля 1889 года, в день празднования столетия Великой французской революции, на международном конгрессе социалистов в Париже был провозглашен II Интернационал — международная марксистская организация рабочего класса. Это событие свидетельствовало о том, что рабочий класс стал подлинно международной социальной силой. На рубеже XIX—XX веков в его рядах объединялось уже свыше 80 миллионов человек.

### ИСТОРИЧЕСКАЯ ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ

В период деятельности II Интернационала его миссия состояла в создании массовых политических, профессиональных, женских, молодежных и других организаций и движений, в воспитании и подготовке масс в борьбе за демократию и социализм. Впервые рабочий класс в массе своей в лице социалистических партий познал свое время и самого себя. Он конкретизировал представления о

начале первой мировой войны, сойдя с интернационалистских позиций, за что пришлось дорого заплатить рабочему классу, это не может перечеркнуть антимилитаристской традиции международного рабочего класса в эпоху II Интернационала. Это и отклонения в парламентах военных бюджетов, и борьба против перевооружения армий и флотов, против международных конфликтов и колониальных войн, антимилитаристское воспитание народа, особенно молодежи, и т. д.

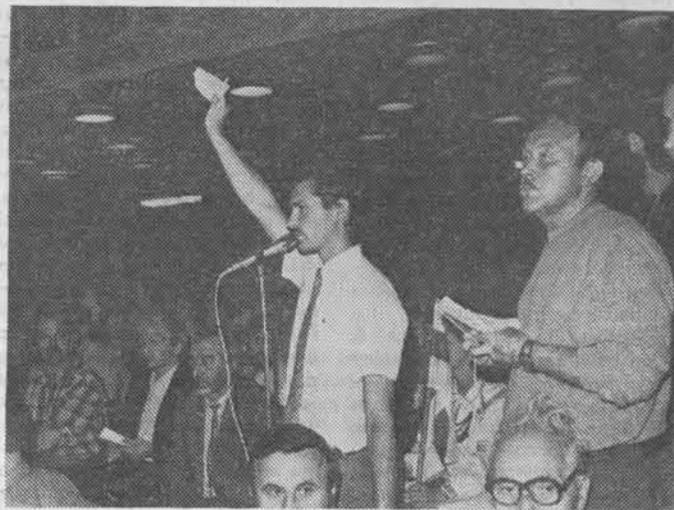
Вся история XX века насыщена крупными социальными коллизиями, быстрой сменой исторических ситуаций, что требовало своевременного решения новых теоретических проблем и политической тактики. И положительный, и негативный примеры в решении этих вопросов в рабочем движении дала начальная эпоха империализма. Она принесла новое деление войн на справедливые и несправедливые, аннексионистские и освободительные. Поскольку война становилась империалисти-

ческие конфронтации вместо трезвой и здравой оценки объективных процессов. История доказала бесполезность этих конфронтаций между коммунистами и социал-демократами и выдвинула настоятельную потребность иных взаимоотношений с точки зрения интересов рабочего класса и всего человечества. Она подвела оба течения рабочего движения к новому рубежу взаимоотношений, изменив их приоритеты, выдвинув на первый план диалог и взаимодействие, согласие по первоочередным вопросам. Это — совместный поиск и осуществление модели взаимной международной безопасности, достижение прочного мира, взаимный подход к идее «общеевропейского дома», развитие сотрудничества в межгосударственных и интернациональных отношениях и ряд других существенных проблем.

Новый уровень складывающихся отношений не устраняет существующих между ними идеологических различий. Но эти различия, исходя из логики современного развития, не

## БНФ «АДРАДЖЭННЕ»

# ИДТИ ТОЛЬКО ВМЕСТЕ



В советской и зарубежной прессе появились сообщения о том, что в Белоруссии создан Народный фронт за перестройку «Адраджэнне» («Возрождение»). Это событие комментирует собственный корреспондент АПН в Минске Наталья Булдык.

Реакция прессы, как и жителей Белоруссии, неоднозначна — от почти полного неприятия до неумеренных восторгов. Причем главной темой абсуждения стал, по сути, не сам учредительный съезд БНФ, а тот факт, что состоялся он в «эмиграции»: не в Минске, а в Вильнюсе.

Ситуация и впрямь неординарная. В первую очередь она свидетельствует об отсутствии какого бы то ни было взаимопонимания между официальными лидерами республики и участниками общественного движения. Вот уже восемь месяцев, с тех пор как был создан организационный комитет БНФ, атмосфера в Белоруссии накалена. Хотя обе стороны постоянно говорят о необходимости консолидации, пока реально только конфронтация. Не утихают взаимные обвинения, подчас доходящие до прямых оскорблений. И учредительный съезд, прошедший на «чужой» земле, по всей видимости, лишь обострит такие отношения, если старые взгляды не будут срочно пересмотрены. Именно поэтому народные депутаты СССР Александр Журавлев и Станислав Шушкевич, выступившие перед делегатами съезда БНФ, настойчиво призывали искать пути к диалогу.

К сожалению, как мне показалось, эти призывы растворились во множестве иных по тональности выступлений. В них вновь и вновь перечислялись обиды на республиканские партийные органы, белорусскую прессу, местные власти. И, увы, не прозвучало ни одного конструктивного предложения, которое могло бы способствовать взаимному сближению.

Более того. Не получилось и настоящего, плодотворного обсуждения устава и программы Белорусского народного фронта. Почти никто из делегатов и гостей съезда, призванного утвердить эти основополагающие документы, о них вообще не говорил. А два или три критических замечания были восприняты едва ли не в штыки довольно большой частью собравшихся: мол, «неэтично критиковать работу нашего комитета, надо просто принять программу — и все». Это, естественно, пришлось не по душе тем участникам съезда, которые были настроены на серьезную работу, а потому в перерывах между заседаниями многие не скрывали своего разочарования. Сергей Витушка, один из активных участников БНФ, лидер молодежного неформального объединения «Талака», не только сказал об этом в своем выступлении, но заметил и дру-

гое: рановато пока говорить от имени всего народа Белоруссии, поскольку БНФ сегодня объединяет лишь небольшую часть населения. Кстати, об этом же свидетельствует и сам состав делегатов. Области, в том числе и Минская, были представлены очень небольшим числом активистов БНФ — по 10—20 человек, а вот из столицы Белоруссии прибыло почти 400 делегатов. Да и в сейм (руководящий орган) в большинстве вошли тоже минчане.

Однако, судя по всему, такое положение не смущает лидеров «Адраджэння». И Станислав Шушкевич, и Юрий Хадько (он стал заместителем председателя БНФ), и Зенон Позняк, избранный председателем, считают, что такая раскладка сил пока естественна, ибо «провинция», село пока еще не проснулось». Но сомнений в том, что БНФ разбудит инертных людей и поведет их за собой, у лидеров «Адраджэння» явно нет. Хотя на мой вопрос, какие конкретные действия будут предпринимать члены БНФ после съезда, Юрий Хадько ответил очень расплывчато, обозначив лишь общие задачи: помощь населению, пострадавшему от аварии на Чернобыльской АЭС, активизация экологического движения, дальнейшее развитие процесса демократизации... Однако, что именно и каким образом намерены предпринять в этих сферах участники «Адраджэння», он не сказал.

— Поймите, — пояснил он, — в ближайшее время для нас самое главное — официально зарегистрировать создание Белорусского народного фронта. И потому наиболее важным было утвердить программу и устав — теперь нам не имеют права отказать в регистрации.

Ну что ж, если оценивать итоги съезда с этой позиции, то свою задачу он выполнил.

И все же хочется надеяться, что теперь с обеих сторон восторжествует разум, что лидеры и участники БНФ сумеют забыть прошлые обиды, а долго упорствующие в своем неприятии БНФ власти «смягчатся» и в результате будет найден общий язык. Ведь очевидно, что нынешние трудности (в экономике, культуре, социальной политике) проще, легче, быстрее решать, объединив усилия. Тем более что в программе «Адраджэння», в резолюциях, принятых на съезде, содержится немало плодотворных идей, а среди лидеров и активистов БНФ много высококвалифицированных, знающих специалистов и людей, неравнодушных к судьбе народа и страны, искренних энтузиастов перестройки.

## СТОЛЕТИЕ ВТОРОГО ИНТЕРНАЦИОНАЛА

# ПРОЛИТЬ СВЕТ ИСТИНЫ

социалистическом будущем и вел практическую борьбу за достижение этой цели. Опыт этой борьбы аккумулирован в воззрениях двух основных течений, возникших тогда в рабочем движении, — марксистском (революционном) и реформистском, которые отражали в своей теории и тактике различные стороны бытия рабочего класса.

Спустя столетие, в конце XX века историческое призвание современного рабочего класса получило новый социально-политический и духовный облик. Новое конкретное содержание. Расширилась его социальная палитра. Теперь рабочий класс действует в условиях социализма, капитализма и развивающихся стран. Иными стали условия его труда и жизни. Его общая численность составляет ныне более 600 миллионов человек. Научно-техническая революция производит в составе рабочего класса, как, впрочем, и всего общества, подлинную социальную революцию.

Для осуществления рабочим классом его общечеловеческого призвания сейчас сложилась уникальная ситуация. Это совпадение его интересов и всего человечества в главном вопросе современности — сохранения цивилизации и ее общественного прогресса. Гарантацией реализации этой общечеловеческой задачи является тот объективный факт, что он не только сохранился как всемирная общность, но и обнаруживает тенденцию к ее усилению, поскольку играет главную роль в растущей интернационализации хозяйственной, политической и культурной жизни.

### БОРЬБА ЗА МИР: УРОКИ ПРОШЛОГО

Одно из главных направлений деятельности II Интернационала — борьба против милитаризма и угрозы войны. Хотя часть его вождей и не выдержала испытания историей в

ческой и мировой, она означала кризис капиталистической системы и неизбежно ставила вопрос о замене ее социализмом. Но во II Интернационале далеко не все поняли суть новой исторической ситуации и правильный выход из нее.

Однако дыхание мировой войны опалило сознание всех — и радикалов, и реформистов. В 1912 году, за два года до распада Интернационала, они собрались на свой последний международный конгресс в Базеле, где приняли манифест об объединенных действиях пролетариев против войны и о тактике социалистов в случае ее возникновения. Базельский набат прозвучал во всем мире как призыв к единению и солидарности.

Коренные изменения в вопросах войны, мира и революции происходят в современном мире. Они приводят к осознанию того, что и мировая, и локальная ядерная войны объективно стали невозможны. Изжили себя прежние стереотипы о войнах, как «нормальном» состоянии общества. Новая ситуация снимает давний вопрос об «обязательном» рождении социализма из кризиса, созданного войной, и многие другие мифы на этот счет.

### СОЦИАЛИСТЫ И КОММУНИСТЫ

Пожалуй, одна из наиболее сложных, противоречивых и вместе с тем ключевых страниц наследия II Интернационала, имеющих первостепенное значение для наших дней, — это вопрос взаимоотношений двух течений в рабочем движении. Их раскол и возможность его преодоления — постоянная задача. Неоднократно не только рабочему классу, но и обществу в целом приходилось платить слишком высокую цену за длившиеся десятилетиями идеоло-

должны мешать взаимопониманию друг друга, признанию объективного вклада обоих течений в развитие рабочего движения, в социальный прогресс.

Не допустить повторения печального опыта 1914 года и последующей конфронтации — ныне долг и коммунистов, и социалистов. Опыт 70—80-х годов показывает, что это возможно, а перестройка в СССР, обновление мира социализма открывают новые благоприятные возможности для дальнейшего углубления сотрудничества между социал-демократами и коммунистами. Новое политическое мышление дает практические результаты в формировании культуры политического диалога. Время поставило немало других жизненно важных проблем развития теории и практики международного рабочего движения, например, о путях эволюции капитализма и о социалистическом будущем, о деидеологизации межгосударственных и международных отношений, об усилении роли демократических сил в общественном прогрессе, о поисках моделей стабильного и регулируемого мира и другие. Поиск ответа на них будет практическим шагом по пути укрепления единых действий международного рабочего движения.

II Интернационал завязал в тугой узел теории и практики самые противоречивые тенденции развития своей эпохи. Целый ряд проблем в его наследии нуждается в новом прочтении, однако не с точки зрения «улучшения» истории, а поиска истины. Пролить на них свет истины означало бы не только преодолеть еще не преодоленное прошлое, но и обогатить себя новыми знаниями и опытом для решения современных проблем.

**Николай ОВЧАРЕНКО,**  
доктор исторических наук.  
(АПН).

## ПЕРАБУДОВА Ў МУЗЫЦЫ І ТЭАТРЫ

## ЦІ ЧАС ХАВАЦЬ КЛАСІКУ?

Нядаўна папулярны савецкі часопіс «Огонек» даў для артыкула пра музыку такі эпіграф: «Бытуе меркаванне, што, калі па радыё гучыць класіка, нехта памер. Калі ўсё добра, класіка не патрэбна». Няўжо горкі гумар у адрас тых, хто «дырыжыруе» нашымі густамі (хаця б і па радыё), ужо абярнуўся цалкам трывалай сацыяльнай сітуацыяй?

Між тым, калі ў традыцыйнай савецкай тэлеперадачы «Музыка ў эфіры» перад шматмільённай аўдыторыяй паўстаў геніяльны Глен Гульд са сваімі бахаўскімі інтэрпрэтацыямі, не было сэрца, якое засталася б не ўзрушаным. А калі піяніст Міхаіл Плятнёў у сваім канцэрце ў Маскоўскім Доме літаратуры выканаў творы Моцарта, Бетховена, Шапэна, Чайкоўскага, Лядава, гіпнатызуючы асаблівай манерай гукавага выказвання, не было ў зале чалавека, які б не зведзеў эмацыянальнага абнаўлення. Хаця, па праўдзе сказаць, у гэтым абнаўленні адчувалася і нейкая сумная, настальгічная нота. Можна быць, сама музычная класіка сапраўды становіцца сімвалам «незваротнасці», успамінам пра класіку...

Ва ўсякім выпадку, кампазітар

і піяніст Міхаіл Ермалаеў заявіў нядаўна ў Маскве: «Руская музыкальная класіка памерла. І я не маю ніякіх ілюзій у тым, што датычыцца яе адраджэння» (гэта значыць адраджэння інтарэсу да яе). Так, зразумела, паводле думкі Ермалаева, трэба зрабіць усё, каб яшчэ паспець ажыццявіць нейкія запісы і выданні класікі — для памяці, для музэяў, для гістарычных сведчанняў аб тым, што «мы — былі». І гэта гаворыць малады музыкант і падзвіжнік-асветнік, які нямае зрабіў для адраджэння на канцэртнай эстрадзе музыкі Глінкі, Даргамыжскага, Мусаргскага, які стварыў сваю музыку рэдкай прыгажосці і натхнёнасці, цесна звязаную з традыцыямі высокай сусветнай музычнай культуры, асабліва рускай. Ці да жартаў тут, калі вуснамі аднаго з самых гарачых прыхільнікаў класікі гаворыць горыч і крыўда за адрынутае мастацтва, якое не абараняецца ні грамадствам, ні дзяржавай.

Але прыгледзімся да некаторых падзей мінулага музычна-тэатральнага сезона ў СССР. Прыслухаемся да дыскусій. Зазірнем у перспектывныя планы, хаця б маскоўскія. І акажацца, што існуе і іншы пункт гледжан-

ня: мы толькі пачынаем пазнаваць музычную класіку. Так, Вялікі тэатр плануе пастаноўку першыня рускай класічнай оперы — «Івана Сусаніна» («Жыццё за цара») Глінкі — без музычна-літаратурных рэдакцый. Музычны тэатр імя К. Станіслаўскага і У. Неміровіча-Данчанкі будзе ставіць «Барыса Годунова» Мусаргскага ў першапачатковай аўтарскай рэдакцыі. А Камерны музычны тэатр ужо паставіў невядомага Мусаргскага — натхнёны спектакль «Мадэст», створаны як бы пасля прачытання музычных накідаў з «эскізнага сшытка» кампазітара. (Рэжысёр Барыс Пакроўскі, дырыжор — Генадзь Раждзественскі).

На першы погляд кампазіцыя гэтага спектакля простая і нагадвае асветніцкі расказ-лекцыю ў невялікай аўдыторыі, дзе «расказчык», вядучы — сам дырыжор, які чытае пісьмы Мусаргскага. Ён сядзіць у старадаўнім крэсле за сталом з настольнай лямпай і дырыжыруе ў паўабарота да аркестра. І ад урыўка да ўрыўка ў артыстычнай падачы Раждзественскага расце вобраз магутнай асобы Мадэста Мусаргскага, з яго гарачымі чытаннем, вераваннямі

і перакананнямі. З яго мастакоўскай страцю да вывучэння «прыроды» чалавека, з яго вялікім патрыятызмам і пачуццём нацыянальнай гордасці.

І яшчэ адна паказальная прэм'ера сезона, якая пацвярджае думку, што жывая руская оперная класіка і тоіць у сабе шмат невядомага. Гэта «Млада» Рымскага-Корсакава, загадкава-чароўная опера-балет, з нешчаслівым сцэнічным лёсам. Каб пераламіць лёс «Млады» (і свой уласны!), вярнуўся ў Вялікі тэатр Барыс Пакроўскі. Вяртанне на галоўную сцэну краіны буйнейшага майстра — опернага рэжысёра, злучыўшыся з тэмпераментнай і захопленай творчасцю яго малодшых калег — дырыжора Аляксандра Лазарава, балетмайстра Андрэя Пятрова, мастака Валерыя Левенталя, — дало эфект рэнесанснага выбуху.

Пакроўскі імкнуўся тут ўзняць «планку» на недасягальную вышыню опернага дынамізму і пастановачнай вынаходлівасці, скарыстоўваючы ўвесь арсенал метафарычных магчымасцей сучаснага тэатра (дарэчы, кожны з двухсот пяцідзесяці ўдзельнікаў гэтага гіганцкага спектакля-фейерыі атрымаў асабістае заданне ў стварэнні складанай паліфаніі цэлага). Так ці інакш, «Млада» стала, бяспрэчна, сімвалам абнадзейваючага адзінства Вялікага тэатра ў будучыні і даказала права гэтай слаўтай сцэны на смелы мастацкі эксперымент.

І яшчэ аб адным вяртанні та-

ленавітага мастака ў «свой» тэатр — вяртанні, якім мы абавязаны часам перабудовы. Музычны тэатр імя К. Станіслаўскага і У. Неміровіча-Данчанкі запрасіў свайго былога галоўнага балетмайстра Аляксея Чычынадзе для стварэння новай сцэнічнай рэдакцыі оперы Чайкоўскага «Іаланта». І гэта была шчаслівая думка. Шэраг апошніх год Чычынадзе паспяхова працуе ў Кутаіскім тэатры (Грузія) менавіта як оперны рэжысёр. Здаецца, што новага можна «выціснуць» з аднаактовай, пятай і перапятай «Іаланты»? Аказваецца, не толькі можна, але і неабходна, калі мы хочам наблізіць эстэтыку старадаўняй оперы-легенды да багацця і складанага свету адчужаннага сучаснага чалавека. Але не спосабам такой распаўсюджанай дынамізацыі сцэнічнага дзеяння. Якраз — наадварот! У новай «Іаланце» з'яўляюцца два акты, за кошт неверагодна вытанчанага і цікавага пластычнага «ропісу» ўсёй партытуры оперы, дэталей сцэнічных паводзін кожнай дзеючай асобы.

Такім чынам, перабудова ў музычна-тэатральнай справе Савецкага Саюза не толькі ставіць вострыя пытанні, але і дае некаторыя адказы. У тым ліку і на тое, ці час хваць класіку... А галоўнае — прыкметная тэндэнцыя да «перастраення радю і адносін» у актыўна дзеючых сферах музычнай культуры, відэа-актыўны творчы пошук.

Тамара ГРУМ-ГРЖЫМАЙЛА.



## ЧАРАДЗЕЙНАЙ КУПАЛЬСКОЙ НОЧЧУ...

Здымкі гэтага фотарэпартажу зроблены ў Мінску на Камсамольскім возеры ў самую кароткую ліпенскую ноч — Купальскую. У гэту чарадзейную ноч уся прырода быццам мяняецца: дрэвы, кветкі, трава і вада набываюць надзвычайныя ўласцівасці, набіраюцца моцы, зьявляюцца і птушкі гавораць чалавечай мовай. Дубы пераходзяць з месца на месца і гамоняць паміж сабой, прыпамінаючы даўнія часы. Зёлкі, сабраныя на Купалле, маюць асаблівую лекавую сілу.

Аднак зразумець мову раслін і жывёл зможа толькі той, хто знойдзе папараць-кветку, сарвае яе і стане шчаслівым. У гэтай прыгожай легендзе ажывае спрадвечная мара чалавека пра цуд, які ператворыць і асветліць яго жыццё, прынясе мір і дастатак, любоў і здароўе.

Купалле прыйшло да нас з далёкага мінулага, яго вытокі і абрады ў язычніцкай рэлігіі. Сімвалы свята — сонца і вада. Таму цэнтральнае месца ў купальскіх урачыстасцях займае вогнішча, над якім уздымаецца прасмаленае і запаленае кола, што, мусіць, імітуе сонца. Вакол купальскага агню моладзь водзіць карагоды, спявае абрадавыя песні, потым купаецца і варажыць на вянках, пускаючы іх па воднай роўнядзі.

Усё часцей успамінаем мы былыя маляўнічыя абрады Гукання вясны, Калядаў, Купалля. Усё часцей і шырэй уваходзяць яны ў жыццё вёсак і гарадоў, усё з большай зацікаўленасцю і

прагай успамінаем і аднаўляем мы абрады і песні, створаныя далёкімі продкамі.

7 ліпеня купальскія вогнішчы палалі ўздоўж рэчак і на берагах азёраў па ўсёй Беларусі, у Мінску, як мы ўжо казалі, тысячы гараджан святкавалі Купалле на Камсамольскім возеры. Яго арганізатарамі былі ўпраўленне культуры Мінгарвыканкома, Беларускі фонд культуры, Ленінскі райвыканком. Вялікую дапамогу ў правядзенні свята афіцыйным арганізацыям аказала нефармальнае маладзёжнае аб'яднанне «Талака».

Выступленні самадзейных калектываў розных абласцей Беларусі, незапланаваныя канцэрты гасцей Мінска, як, напрыклад, калектыву з Арменіі, арганічна ўліваліся ў шматфарбную палітру свята. Фальклорны ансамбль з Навагрудка зухавата іграў адну мелодыю за адной. У круг, што стварыўся вакол яго, далучаліся ўсё новыя і новыя людзі. А ў гэты час на эстраднай пляцоўцы надыхла чарга фальклорнага ансамбля «Салавейка» з вёскі Ніўкі Бярозаўскага раёна. Літаральна пакарыў сваімі песнямі слухачоў бард з Віцебшчыны Сяжук Сокалаў-Воюш, які спяваў пра родную зямлю, пра годнасць і мову народа.

Свята працягвалася да самага рання. У яго з'явіліся новыя прыхільнікі і паклоннікі, таму што ў духоўнай спадчыне народа — паэтычнасць, прыгажосць і мудрасць, незапашаныя шматвяковым вопытам, зберажоныя і перададзеныя нашчадкамі.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.



# 100-МІЛЬЁННАЯ КНИГА «ЮНАЦТВА»

У спецыялізаваным беларускім выдавецтве «Юнацтва» выйшла ў свет юбілейная 100-мільённая кніга. Ёю стаў чарговы том «Бібліятэ-на дзіцячай літаратуры народаў СССР» — «Вышкі над морам». Зборнік знаёміць юных чытачоў з лепшымі творамі азербайджанскай дзіцячай літаратуры. Ад узораў фальклору да твораў сучасных пісьменнікаў — такі дыяпазон кнігі.

Уступны артыкул да кнігі напісаў першы сакратар Праўлення СП Азербайджана Анар. Пераклалі творы на беларускую мову выдання пісьменнікі і перакладчыкі М. Танк, А. Грачанінаў, В. Зуёнак, А. Васілевіч, Л. Дайнека, Ю. Свірка, Х. Жычка, Г. Шупенька, С. Міхальчук і інш.

«Вышкі над морам» — 12-ы том унікальнай бібліятэкі. Раней чытачы атрымалі беларускі «Вяснянка», украінскі «Ад круч дніпроўскіх», літоўскі «Бурштынавыя пацеркі», узбекскі «Вясёлка над арыкам», грузінскі «Дружная з сонцам», малдаўскі «Гронкі радасці», латышскі «Песня Даўгавы», армянскі «Зоры Севана», эстонскі «Скарбы старога Томаса», казахскі «Залаты каўчай», таджыкскі «Крыніцы Паміра». У гэтых кнігах апяваецца прыгажосць чалавечай душы, любоў да роднага краю, дружба народаў, мір на Зямлі, непаўторнасць дзяцінства з яго радасцямі, турботамі, марамі.

Дзевяты год працуе выдавецтва «Юнацтва». У 110 краінах чытаюць яго кнігі, якія выходзяць на 16 мовах народаў свету.

Юным чытачам асабліва падобіліся народжаныя ў «Юнацтве» серыі «Бібліятэна дзіцячага сада», «Дзецім пра У. І. Леніна», «Зрабі сам», «Працу кожную шануй», «Казка за казкай»,

«Бібліятэка навукова-пазнавальнай літаратуры», «Слава твая, Радзіма», «Бібліятэка прыгод і фантастыкі», штогоднікі «Знайка», «Ветразь», «Тэатр юнага гледача» і інш.

Шмат увагі надае «Юнацтва» супрацоўніцтву з дзіцячымі выдавецтвамі, як савецкімі, так і замежнымі. Разам з украінскім выдавецтвам «Вясёлка» выпушчаны зборнік пра юных герояў Вялікай Айчыннай вайны «Ад школьнага парога». Цяпер рыхтуецца новая кніга «Пабрацімы», якая таксама раскажа пра ўклад дзяцей нашых рэспублік у перамогу над фашысцкімі захопнікамі.

Сумесна з літоўскім выдавецтвам «Вітурыс» падрыхтаваны зборнік апавяданняў «Акно ў зялёны сад», з латвійскім «Ліесма» — кніга Я. Райніса «Агонь і ноч».

З Лодзінскім выдавецтвам (ПНР) выдадзены зборнік «Маленькія героі вялікай вайны» — пра юных змагароў у Беларусі і Польшчы ў перыяд вайны. З гэтым жа калектывам падрыхтаваны зборнік казак і легенд беларускіх і польскіх пісьменнікаў.

У супрацоўніцтве з выдавецтвам «Младе лета» (ЧССР) выдадзены зборнік апавяданняў беларускіх і славацкіх аўтараў «Разбуджаны голас». А з браціслаўскім выдавецтвам «Смена» кніга прозы «Цяпло на першадзень».

Упершыню ў гісторыі кнігавядання «Юнацтва» пачынае ў 1991 годзе выпуск «Бібліятэкі беларускай дзіцячай літаратуры» ў 10-ці тамах. А ў перспектыве — выданне 30-томніка скарбаў сусветнай дзіцячай літаратуры ў перакладзе на беларускую мову.

**Міхась ПАЗНЯКОЎ,**  
галоўны рэдактар  
выдавцтва «Юнацтва».



Самадзейны вакальна-інструментальны ансамбль «Кола сяброў» віцебскага панчошна-трыкатажнага камбіната імя КІМ аб'яднаў сем'ярых улюбёных у песню і музыку выканаўцаў. У яго рэпертуары — сучасныя, старадаўнія песні і мелодыі.  
Ансамбль палюбілі не толькі КІМаўцы, ён заў-

сёды жаданы госць у клубах і Палацах іншых прадпрыемстваў, пастаянна ўдзельнічае ў конкурсах і святах горада.  
НА ЗДЫМКУ: выступае ансамбль «Кола сяброў». Салістка — Ірына ШЭЙНА.

Фота Л. КЛІМАНСКАГА.

## УСПАМІНАЕ ПАЭТ АНАТОЛЬ ІВЕРС

# МОЙ НАСТАЎНІК ІГНАТ ДВАРЧАНІН

Беларускі літаратуразнавец, паэт і грамадскі дзеяч Ігнат Дварчанін — наш зямляк. Нарадзіўся ён у 1895 годзе ў вёсцы Погіры Слонімскага павета (зараз Дзятлаўскі раён). Скончыў Празькі ўніверсітэт са ступенню доктара філасофіі. Выконваў адказныя дзяржаўныя даручэнні (20-я—30-я гады), працаваў у АН БССР...

У 1927 годзе ў Вільні выдаў першую «Хрэстаматыю новай беларускай літаратуры (ад 1905 года)», пісаў вершы, артыкулы і г. д.

Слоніміскі паэт **Анатоль ІВЕРС (І. МІСКО)** сустракаўся з Ігнатам **ДВАРЧАНІНАМ**. Пра гэта і наша размова.

— *Іван Дарафеевіч, дзе і калі ўпершыню вы сустрэліся з Ігнатам Дварчанінам?*

— Вялікі ўплыў зрабіў на мяне гэты выдатны чалавек, грамадскі дзеяч і літаратар. А было гэта ў 1926 годзе ў Вільні. Там працавала беларуская гімназія, выдаваліся беларускія кніжкі, выходзілі беларускія газеты.

Даволі падрыхтаваным чатырнаццацігадовым хлопцам я і паступіў у трэці клас Віленскай беларускай гімназіі, што адпавядала пятаму класу цяперашняй сярэдняй школы. Выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў гэтай гімназіі быў Ігнат Дварчанін. Там і адбылося наша знаёмства.

— *Ці памятаеце вы, як праводзілі ўрок Дварчанін і як адносіліся да яго вучні?*

— Ігнат Сымонавіч карыстаўся найбольшым аўтарытэтам у вучняў, а самымі любімымі прадметамі былі беларуская мова і літаратура. Яго ўрокі праходзілі заўсёды лёгка і цікава. Настаўнік не

стараўся прытрымлівацца рамак падручніка, расказваў шырэй, прыводзіў шмат цікавых прыкладаў з літаратуры і жыцця пісьменнікаў. Не помню, каб ён калі заглаваў або каго пакараў. Усе вучні выдатна ведалі тое, аб чым гаварылася ў класе і што задавалася на дом. Амаль у кожнага настаўніка была мянушка, толькі ніякая мянушка не прыставала да Ігната Сымонавіча. Ён любіў і разумеў дзяцей, не патрабаваў сляпога паслушэнства. І таму дысцыпліна ў класе была не палачная, а, я б сказаў, домакратычная. Дзяжурствы выконвалі акуратна, усе адчувалі сябе свабодна.

— *У сакавіку 1928 года беларускае насельніцтва Наваградскага ваяводства выбрала Дварчаніна паслом (дэпутатам) польскага сейма. Як успрынялі гімназісты развітанне са сваім настаўнікам?*

— На свой апошні ўрок Ігнат Сымонавіч, як і заўсёды, з'явіўся бадзёры, з ветлівай усмешкай. Але скрозь гэту ўсмішку праглядвала нешта новае, усхваляванае. Урок набліжаўся да канца. Настаўнік прайшоўся між партаяў і, падышоўшы да стала, запытаў: «А ці ведаеце, сябры, што гэта мой апошні ўрок? Я прыйшоў развітацца з вамі. Мяне чакае вялікая грамадская работа ў сейме». Гэтыя словы ашаламілі нас. Спачатку запанавала неймаверная цішыня. А потым пачулася ўсхліпванне дзяўчат. Хлопцы не плакалі, але і ў іх галовы нізка апусціліся над партамі. «Не плачце, — напрасіў настаўнік, — мы яшчэ не раз убачымся, я буду прыходзіць у гімназію, заглядваючы ў інтэрнат...»

— *Ці сустракаліся вы яшчэ з Ігнатам Дварчанінам?*

— Калі перабіраеш у памяці той далёкі шасцідзесяцігадовай даўнасці час, выплывае з небыцця і яшчэ адна дэталёвая сустрэча з маім былым настаўнікам. Праўда, Ігнат Сымонавіч найбольш гутарыў са старэйшымі вучнямі, магчыма, з кіраўнікамі падпольнай работы. Некай падышоў да яго мой блізкі зямляк чамяровец Якуб Міско, прывіталіся, і ў іх завязалася гаворка.

— *Як там наша Слонішчына, Хмяльніца? — пацікавіўся Ігнат Дварчанін.*

— Нічога, жыве, змагаецца. А ў Хмяльніцы, — прызнаўся Якуб, — ніколі не быў. Каб жылі там якія-небудзь сваякі, то заглянуў бы.

— *Хочацца наведаць родныя мясціны, прайсціся палювамі сцежкамі, успомніць мінулае, ды ўсё няма часу. Але некалі збіраўся, загляну і ў Чамяры. Пачастуецца камяком і кіслай капустай?*

Якуб зарагатаў:  
— Знойдзем і каўбасу для дарагога госця.

Тады я не ведаў, што напярэдадні першай сусветнай вайны Дварчанін настаўнічаў у вёсцы Хмяльніца. І, відаць, пасля таго ніколі там не быў...

— *Як склаўся далейшы лёс нашага земляка?*

— Мой любімы настаўнік Ігнат Дварчанін быў і выдатным рэвалюцыянерам. Ён ведаў, што яго чакаюць арышты, катаванні ў дэфензіве, а потым доўгія гады знаходжання ў турмах. Але нішто не магло застрашыць барацьбіта за свабоду народа... Пазней, у 1937 годзе, ён трагічна загінуў ад рук сталінскіх апырчыкаў. Пад яго настаўніцкім уплывам і дзякуючы паэзіі Янкі Купалы я пачаў пісаць вершы.

**Сяргей ЧЫГРЫН.**

## ПРА ШТО ПІШУЦЬ ІНШЫЯ

# 3 РОДУ БУНІНЫХ

У Бабруйску жыве родны пламеннік выдатнага рускага пісьменніка Івана Буніна Мікалай Ласкаржэўскі.

Нарадзіўся Мікалай Іосіфавіч у 1903 годзе ў Яфрэмаве Тульскай вобласці. Маці яго, Марыя Аляксееўна Буніна, — сястра пісьменніка.

Наглядзячы на пажылы ўзрост, Мікалай Іосіфавіч добра памятае сваё дзяцінства. Дарэчы, Мікалаем яго назвалі па просьбе Івана Буніна ў памяць аб дамашнім настаўніку Мікалаю Рамашкове, які пакінуў у душы будучага пісьменніка незабыўныя ўражання.

Апошні раз Мікалай Іосіфавіч бачыў І. Буніна ў жніўні 1917 года ў вёсцы Васільеўскае, што на Арлоўшчыне. Коля разам з маці, Марыяй Аляксееўнай, прыехаў сюды да дзядзькі, які адпачываў у сваёй стрычанскай сястры.

Зараз Мікалай Іосіфавіч знаходзіцца на заслужаным адпачынку, ён многае робіць па ўвекавечанні памяці рускага пісьменніка Буніна. У яго захоўваюцца рэчы, пісьмы Івана Аляксеевіча і яго жонкі, фатаграфіі, герб і радаслоўна сям'і роду Буніных.

Мікалай Іосіфавіч аформіў вялікі альбом, у якім сабраны звыш 600 фатаграфій, звязаных з жыццём і творчасцю Івана Буніна. Есць здымкі, зроб-

леныя ўласнай рукой пісьменніка.

Іван Бунін усё, што стварыў, усё, што з ім звязана, завяшчаў Расіі — сваёй адзінай Радзіме. Памятаючы яго заповіт, Мікалай Іосіфавіч узняў пытанне, каб уся маёмасць і архівы Івана Аляксеевіча былі вернуты ў СССР. Аб сваім намере ён напісаў старшыні праўлення Савецкага фонду культуры, акадэміку Д. Ліхачову і пані М. Грын у Шатландыю, у якой аказаліся рэчы, рэліквіі Буніна.

Вось што адказаў М. Ласкаржэўскаму акадэміку Д. Ліхачоў: «Дзякуем Вам за шчырае жаданне дапамагчы вярнуць на Радзіму маёмасць і архівы вялікага рускага пісьменніка. У выніку кантактаў, якія ўстаноўлены праўленнем Савецкага фонду культуры з пані М. Грын, яна перадала прадстаўнікам для вяртання ў СССР частку наяўных у яе рэліквіяў, што звязаны з жыццём і творчасцю І. Буніна, Ваша пісьмо М. Грын дапаможа Савецкаму фонду культуры вярнуць у СССР усю наяўную ў яе маёмасць».

— *Іван Бунін ніколі не быў эмігрантам, тым больш ворагам, — гаворыць Мікалай Іосіфавіч. — Ён любіў свой народ, сваю Расію. І пакуль я буду жыць — не перастану змагацца за тое, каб спадчына Буніна была вернута яго Радзіме.*  
(Літаратура і мастацтва).

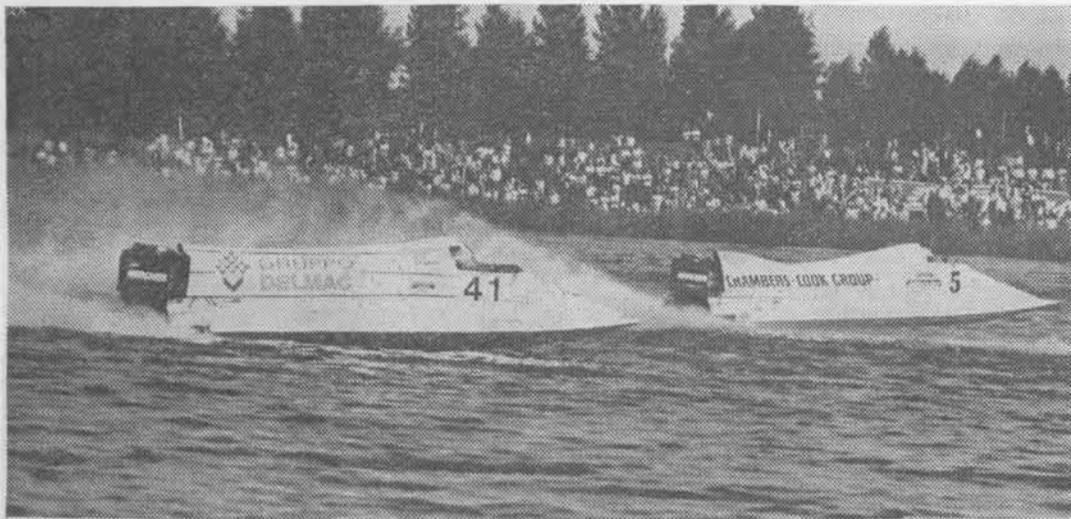
## ПРАЦУЕ КНІЖНАЯ ВЫСТАЎКА

Звыш трохсот кніг з Беларусі прадстаўлена на праходзячай у Маскве, у павільёне «Савецкі друк» на ВДНГ СССР, усесаюзнай выстаўцы савецкай многанацыянальнай літаратуры і выданняў па мастацтву.

У экспазіцыі — кнігі беларускіх выдавецтваў, якія расказваюць аб гісторыі, культуры, рэвалюцыйных традыцыях, запа-

веднай жамчужыне рэспублікі — Белавежскай пушчы. Сярод іх — сямітомная серыя «Памяць» аб Вялікай Айчыннай вайне, багата аформленае выданне паэмы «Курган» Янкі Купалы. Выдзяляецца энцыклапедычны даведнік «Францыск Скарына і яго час», выпушчаны да 500-годдзя з дня нараджэння вялікага кніжніка-асветніка. Асобае месца займаюць кнігі, што расказваюць гаспадыням аб сакрэтах беларускай нацыянальнай кухні, аб майстэрстве шыцця, вязання.

Але самая вялікая цікавасцю гасцей выстаўкі карыстаюцца маляўнічыя выданні «Бібліятэкі дзіцячай літаратуры народаў СССР».



## «ГРАН-ПРЫ» — У МІНСКУ

Гонка скутэраў вельмі папулярная ў свеце. Спартсмены збіраюць тысячы і тысячы аматараў, маюць многа спонсараў. А пераможцы становяцца самымі вядомымі спартсменамі. Але гэта — за мяжой. Пакуль воднамагорны спорт у нашай краіне развіваецца слаба. Не хапае суднаў пэўных класаў, не наладжана іх вытворчасць, мала трэнераў, не праводзілася да гэтага буйных спаборніцтваў.

Ці не таму член кіраўніцтва Міжнароднага саюза воднамагорнага спорту (УІМ) Сэн Жармэн, які ў лютым зрабіў азнаямленчую паездку ў Мінск, выказаў сумненне, што беларуская сталіца зможам належным чынам правесці трэці этап гонкі скутэраў «Формулы «Гран-Пры» ў праграме чэмпіянату свету. Сумненні аказаліся дарэзнымі. Спартсмены на Чыжоўскім вадасховішчы ў Мінску пацвердзілі і добрую арганізацыю, і выдатныя ўмовы для ўдзельнікаў, і вялікую цікавасць гледачоў, якіх, пры спрыяльным надвор'і, былі тысячы.

На старт выйшла 18 скутэраў. На воднай паверхні яны развівалі хуткасць да 200 кіламетраў у гадзіну. Нават маленькая памылка спартсмена прыводзіла да паражэння. Узяць для прыкладу, Гвіда Капелані. Італьянец лічыўся фаварытам спаборніцтваў. Але праходзіць адзінаццаць мінут пасля старту, і лодка спартсмена развальваецца, як картачны домік. Тут жа няўдача спасцігла і англічаніна Джона Хіла: яго скутэр «нырнуў» пад ваду.

Затое добра выступалі іншыя прадстаўнікі Англіі. Упэўнена вёў сваю лодку да перамогі Сціў Кертан. Другое і трэцяе месцы ў яго таварышаў па зборнай Джонтана Джонса і Робіна Стодарда.

Перад чацвёртым этапам лідзіруе Джонс — 15 ачкоў. За ім у турнірнай табліцы стаяць Сібалд (ЗША) і Кертан.



А што нашы? На старт у Мінску выйшаў Аляксей Ішуцін. Выступаў ён на лодцы, якую даў... Гвіда Капелані, а матор прадставіла адна амерыканская фірма. Ішуцін заняў восьмае месца і пацвердзіў права выступаць у наступных этапах гэтых прэстыжных спаборніцтваў.

Кароткае рэзюме журналістам прэзідэнта УІМ Ральфа Фрэйлінга пасля гонкі:

— Мы не памыліліся ў рашэнні правесці чарговы этап чэмпіянату свету ў Мінску. Гаспадары добра падрыхтаваліся да спаборніцтваў. Выдатная траса, якая дае магчымасць гоншчыкам развіваць максімальную хуткасць. Спартсмены на Чыжоўскім вадасховішчы паказалі абсалютную бяспеку гоншчыкаў і гледачоў, тысячы якіх сабраліся на беразе. Я вельмі задаволены, што «Формула «Гран-Пры» прапісалася яшчэ ў адной краіне. Магчыма, адзін этап мы правядзем у Ленінградзе. Далей будзе больш, бо «Формула» — спорт-шоу, а значыць — спорт будучыні.

І, дададзім, старт у нас, у Беларусі, узяты для яго добры. Адрозненне пасля «Гран-Пры» на Чыжоўскім вадасховішчы адбыліся спаборніцтвы розыгрышу Кубка свету і прыза памяці майстра спорту СССР міжнароднага класа Анатоля Галавіна для скутэраў групы 0-500, чэмпіянат краіны для скутэраў 0-250, 0-350 і 0-500. Ізноў вызначыўся Аляксей Ішуцін. Ён стаў пераможцам на 5 і 10 міль. Трэцяе месца тут на 5 міль заняў Аляксандр Хонту з Брэста.

Спаборніцтвы «Формулы «Гран-Пры» трансліраваліся больш, чым у дваццаць краін свету. Гэта яшчэ раз падкрэслівае прэстыжнасць прайшоўшых спаборніцтваў.

...Гімнастыка, шашкі, барацьба. І вось — гонка скутэраў. Маём падставы чакаць і іншыя спаборніцтвы самага высокага рангу. Умовы для іх правядзення ў беларускай сталіцы ёсць.

**НА ЗДЫМКАХ:** у час спаборніцтваў на Чыжоўскім вадасховішчы ў Мінску.

Фота С. КРЫЦКАГА.



## ВЫПІСВАЙЦЕ ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ»

Паважаныя чытачы! Калі і ў далейшым вы жадаеце рэгулярна атрымліваць інфармацыю пра жыццё Савецкай Беларусі, важныя палітычныя і культурныя падзеі ў рэспубліцы, пра развіццё яе эканамічнай культуры, надыйшоў час аформіць падпіску на «Голас Радзімы» на 1990 год.

Свайчыннікі, хто жыве ў капіталістычных краінах і краінах, што сталі на шлях развіцця, могуць зрабіць гэта праз магазіны і фірмы, якія супрацоўнічаюць з «Міжнароднай кнігай» і Цэнтральным агенствам замежных выданняў.

У сацыялістычных краінах аформіць падпіску можна ў пунктах падпіскі ці ў паштовых аддзяленнях па месцы жыхарства.

У Савецкім Саюзе выпісаць «Голас Радзімы» можна ў любым аддзяленні «Саюздруку».

Наш падпісны індэкс у рэспубліканскім і ўсесаюзным каталогах падпіскі — 63854, цана на год (для Савецкага Саюза) — 2 рублі.

## У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

### ЗА СВАБОДУ БЕЛАРУСІ

Ратным подзвігам беларусаў і іншых сыноў нашай Айчыны, хто змагаўся за вызваленне Савецкай Беларусі, прысвечана нямала паштовых выпускаў.

Ужо ў суровыя дні 1942 года савецкая пошта выпусціла масавую серыю паштовых марак, прысвечаных першым героям вайны. Былі яны надрукаваны ў адну фарбу, невялікія памерам. Сярод тых марак — мініяцюры з партрэтамі М. Гастэлы і Л. Даватара. Першы з іх здзейсніў подзвіг пад Мінскам у ліпенскія дні 1941 года, другі — граміў фашыстаў пад Масквой.

Рыцарам неба называюць ураджэнца Беларусі лётчыка А. Гараўца, які збіў у адным павяртанні баі на Курскай дузе дзевяць фашысцкіх самалётаў. Яго партрэт змешчаны на паштовым канверце.

Герою Савецкага Саюза Фёдору Смалачкову, які змагаўся ля сцен Ленінграда, пошта прысвяціла канверт з яго партрэтам.

Яшчэ некалькі паштовых выпускаў аб партызанах. Маркі і канверты, прысвечаны К. Заслонаву, Ц. Бумажкову, В. Харужай, М. Шмырову, К. Арлоўскаму, М. Казею і З. Партновай. Пра гэтыя выпускі пісалася ўжо не раз. Меней вядомыя канверты, прысвечаныя партызанцы Тані Марыненка, маладой настаўніцы, сувязной і разведчыцы брыгады «Няўлоўныя». Яна была закатавана ў гестапа ў 1942 годзе. Яе партрэт на паштовым канверце.

На Міншчыне дзейнічала дыверсійная група пад ка-

мандаваннем Алены Колесавай, парашутысткі, настаўніцы з Масквы. У баі ў вёсцы Выдрыца партызанка загінула. Пошта прысвяціла ёй мастацкі канверт.

У партызанскіх атрадах Беларусі былі прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. Старшы лейтэнант Ф. Азімцель партызаніў у Беларусі загінуў на Міншчыне, караваец Асман Касаеў камандаваў на Магілёўшчыне партызанскім атрадам. Тут загінуў Пахаваны ў Магілёве. Героям Савецкага Саюза А. Колесавай, Ф. Азімцелю, А. Касаеву пошта прысвяціла свае выпускі.

Асобае месца сярод тых, хто змагаўся з фашыстамі на беларускай зямлі, займаюць лётчыкі авіяпалка «Нармандыя». Французскія ўдзельнічалі ў многіх баі. За паспяхова дзейні партызанскіх ракі Нёман авіяпалка было прысвоена званне «Нёманскі». З таго часу ён стаў называцца «Нармандыя—Нёман». Чаццёром удзельнікам баёў у Беларусі было прысвоена званне Герояў Савецкага Саюза. Камандзіру трэцяй эскадрылі авіяпалка старшаму лейтэнанту Марселю Лефёўру, які загінуў у баі за вызваленне Беларусі, гэта званне было прысвоена пасмяротна. Яму прысвечана паштовая картка з яго партрэтам і эмблемай авіяпалка. Па просьбе ветэранаў палка «Нармандыя—Нёман» паштовае ведамства Францыі выпусціла ў 1969 годзе марку з адлюстраваннем французскага лётчыка і савецкага авіямеханіка.

Лей КОЛАСАУ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

## НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.